

Wallusta Loka Kanarpiin – 25 vuotta Kemin sarjakuvakilpailuja

Harri Vaalion
voittosarja
vuodelta 1982
käsittelee
modernia
taidetta.

Ville Hänninen

Kun lukee parissa päivässä kaikki Kemin sarjakuvakilpailun kokoelma-albumit, huomaa, miten suomalainen sarjakuvailmaisuus on kehittynyt. Ala on ammattimaistunut ja piirrostyylien kirjo laventunut – mutta tarinankerronta vaatisi edelleen hiomista.

Kuten usein, kaikki alkoi yhden ihmisen ideasta. Kemin kulttuurisihteeri Heikki Porkola tahtoi järjestää sarjakuvakilpailun, ja kaupungin kulttuurilautakunta suhtautui ajatukseen suopeasti. Tuskin kukaan aavisti, että kilpailusta tulisi jokavuotinen perinne, joka ei ole vielä kukaan katkennut.

Ensimmäiseen Kemin sarjakuvakilpailuun vuonna 1981 osallistui vain parikymmentä piirtäjää. Määrä kasvoi kuitenkin nopeasti. Vuonna 1982 osallistujia oli jo 84, ja 1980-luvun puoliväliin tultaessa yli 200. Niillä hujakoilla suomalaisten osallistujien määrä on tänäkin päivänä. Pohjoismaiseksi osallistujamääräksi on vakiintunut noin 300.

Ensimmäisen kilpailun ja 1 500 silloista markkaa (nykyrahassa noin 550 euroa) voitti nuori ja lahjakas Harri ”Wallu” Vaalio. Kilpailun tarinoita julkaistiin Kannus- ja Kupla-lehdissä. Myös seuraavana vuonna julkaistun toisen kil-

pailun voitti Wallu, joka tosin jakoi palkinnon inhorealistisen ”Ruma on kaunista” -tarinan Ari Kutilan kanssa. Samalla alkoi perinne, että kilpailun parhaat työt kootaan kokoelma-albumiksi.

Ensimmäisen albumin esipuheessa Kemin kulttuurilautakunnan silloinen puheenjohtaja Veijo Röntynen korostaa ajalle epätyypillisiin painoiin, että sarjakuva on kulttuuria siinä missä vaikkapa elokuva: ”Sarjakuvien laita on kuten moneen muunkin kulttuurin osa-alueen: kaupallisuus on vahvasti vallalla, ylikansallinen aines pahasti niskan päällä kansalliseen verrattuna, mikä on merkinnyt huo-

non laadun ylivaltaa hyvään nähden, epäinhimillisten arvojen suosimista inhimillisten kustannuksella. Moni omaperäinen tekijä on ehkä lannistunut kaupallisen koneiston edessä – – – Siksi on tärkeää kehittää ja vahvistaa vaihtoehtoja ja monipuolista sarjakuvatuotantoa. Tämä on ollut myös Kemin kulttuurilautakunnan ajatus sen tarjotessa foorumin sarjakuvien piirtäjille.”

Moni asia kilpailun ympärillä on 25 vuodessa muuttunut. Suomalainen sarjakuva alkoi 1990-luvun aikana sekä menestyä kaupallisesti (esim. Viivi ja Wagner ja B. Virtanen) että saada jonkinlaista sijaa taiteenhallinnossa. Piirtäjät alkoivat saada apurahoja, mikä mahdollistaa pidempien ja haastavampien tarinoiden tekemisen. Myös painokustannusten aleneminen ja kustantajien määrän räjähdysmäinen kasvu on tar-

Marian koodillaan juuri nyt ajankohtainen Anssi Rauhala pärjäsi Kemissä hyvin jo 1986 sisäpiirivitsailullaan. Kaljaa juo Suomen Neil Gaiman, tuomaristoon kuulunut Toni Jerrman.

©Harri Pystynen

VOIKU OLIS SAHA

Harri Pystynen ei saanut Kemien pääpalkintoa, mutta kilpailualbumi lhan kiva elämä on nimetty hänen strippinsä mukaan.

jonnut suomalaiselle sarjakuvapiirtäjille mahdollisuuksia: enää ura ei lopahda ensi metreillä.

Kemin sarjakuvakilpailu on kenties menettänyt hieman merkitystään 1980-lukuun verrattuna. Silti jos sitä ei olisi, se olisi pakko keksiä. Sarjakuvakilpailun tärkein merkitys on siinä, että se antaa innostuneille nuorille tekijöille näytön mahdollisuuden. Hyvin moni tasokaskin sarjakuva olisi jäänyt tekemättä, jollei Kemien deadline olisi painanut päälle. Näyttöpaikat ovat tärkeitä aloittelevalle tekijälle, eikä niitä ole tässä maassa vielä liikaa tarjolla. Kemi, Ilta-Sanomien Kuukauden kotimainen ja pari laadukkaampaa antologiaa, siinä kaikki, jos hiukan kärjistetään. Varsinkin 1980-luvulla kotimaista sarjakuvaa julkaistiin erittäin vähän sarjakuvaseurojen lehtien ja omakustantaiden ulkopuolella: lehtien päätoimittajien mielestä kotimainen oli kalista, ja Karvinen halpa ja tosi hauska.

Joka kymmenes vuosi tulee joku

Kemin kilpailualbumeista näkyvät yllättävän selkeästi suomalaiset sarjakuvan tekijäsukupolvet. Ensimmäiset menestyjät (muun muassa Wallu ja Anssi Rauhala) ammensivat vaikutteensa eurooppalaisesta, aikuisiakin miellyttävästä lastensarjakuvasta, jota Suomessa julkaisivat Ruutu, NonStop ja Zoom. He myös piirsivät aktiivisesti Kannukseen, Sarjariiniin ja muihin sarjakuvaseurojen neljä kertaa vuodessa ilmestyneisiin lehtiin. Ruutu/sarjakuvaseura-sukupolvea on myös Suomen Hugo Pratt, Aleks Revel-tarinoillaan vuosikausia Kemissä sijoittunut Ilpo Koskela.

1980-luvun lopulta lähtien kilpailutoissa näkyy lähinnä eurooppalaisen ai-

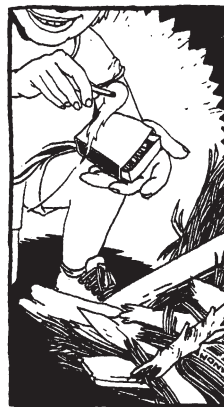
kuisten sarjakuvan julkaisutulva. Etunäissä Tapiiri-lehti ja Kustannus Oy Jalava käänsivät Didier Comesin, Joakim Pirisen ja Will Eisnerin kaltaisia mestareita. Varsinkin Pirisen vaikutus oli valtava: esimerkiksi moninkertaisen Kemien-voittajan Ville Pirisen, Sami Toivosen ja Jii Roikosen 1990-luvun alun tarinat ovat kovasti velkaa kirpeän hauskan satiirin mestarille. Monet tämän sukupolven tekijöistä kuten Christer Nuutinen ja Matti Hagelberg jatkavat sarjakuvapiirtämistä edelleen, mutta osa on jättänyt alan: Timo Varpiosta tuli tv-käsikirjoittaja ja Kulohälytys koko maassa -tarinallaan pääpalkinnon vuonna 1994 pokanneesta Joel Melasniemestä muusikko.

Seuraava sukupolvinytkähdys tapahtui 1990-luvun lopussa, jolloin nuori Petteri Tikkanen voitti Kemissä kahtena vuonna peräkkäin. Tikkasen menestystä ovat sittemmin seuranneet esimerkiksi

Jenni Rope, Mika Lietzen, Marko Turunen ja Ville Pynnönen. Tikkasen ja Ropen sukupolvelle on ollut tyyppillistä halua perustaa omia, graafisesti korkeatasoisia mutta sarjakuvaseurojen lehtiä harvemmin ilmestyviä julkaisuja sekä omia kustantamoja (Napa, Daada, Asema), joiden kautta omat ja samanhenkisten kollegoiden albumit ovat ilmestyneet. Samanaikaisesti suomalaisen sarjakuvan tyyllinen kirjo on monipuolistunut ja kehittynyt moniin suuntiin. Laaja taso on havaittu ulkomailakin: vuoden sisällä on ilmestynyt lukuisia albumikäännöksiä ja suomalaista sarjakuvaa on esitelty näyttelyissä Luzernissa, Lissabonissa, Angoulême:ssä ja kesäkuussa 2006 Haarlemissa.

Pohjoismainen kilpailu aiheuttaa ongelmia

Vuonna 1999 Kemien sarjakuvakilpailu muuttui pohjoismaiseksi. Perussyynä lienee ollut taloudellinen: useisiin maihin ulot-

©Joel Melasniemi

Joel Melasniemen Kulohälytys koko maassa panee miettimään, oliko muusikon ura sittenkään järkevä uravalinta.

tuvaan kilpailuun saa helpommin rahoitusta. Ratkaisu ei ole kuitenkaan toiminnut järin hyvin. Kilpailua on markkinoitu heikosti, minkä vuoksi selvä enemmistö osallistujista on edelleen suomalaisia.

©Kivi Larmola

Kivi Larmola ei ole koskaan saanut Kemissä pääpalkintoa, mutta on sijoittunut lukuisia kertoja lyyrisillä arkikuvauksillaan..

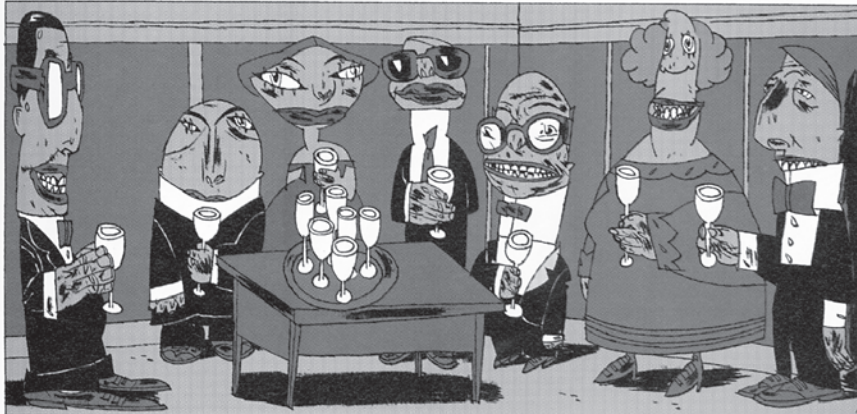
Ruotsiin tieto kilpailusta on sentään levinnyt: monet maan piirtäjästä (mm. Knut Larsson, Anneli Furmark, Daniel Ahlgren) ovat osallistuneet kilpailuun ja menestyneetkin. Norjalaisten ja tanskalaisen osuus kilpailijoista on kuitenkin häviävän pieni.

Suurempi ongelma on kilpailusysteemi, joka tuntuu syrjivän – suomalaisia. Kun tuomaristo käsittelee sarjakuvia, kaikki lukevat ruotsinkieliset sarjat itsöksensä, koska toista kotimaista sentään osataan. Ruotsalaiset, norjalaiset ja tanskalaiset tuomarit eivät kuitenkaan osaa suomea, joten kotimaiset sarjat on käännettävä siltä istumalta, muutenkin uuvuttavassa tilanteessa.

Sen vuoksi juuri omaperäisimmät sarjat saattavat kärsiä: miten taipuu esimerkiksi Jyrki Heikkisen savolaisen surrealistinen sarjakuvarunous vieraille kielille? Tai Ville Pirisen sanavarastoltaan runsas dialogi? Viime vuosina parhaiten ovatkin menestyneet ruotsalaiset, miedosti tiedostavat ja perinteisesti kerrotut sarjat, joissa on selkeä teema eikä piirrosjälki erotu erikoisuudellaan.

Tietysti sen voi tulkita myös kritiik-

©Jan Solheim

Tanskalainen Jan Solheim oli ensimmäinen ei-suomalainen piirtäjä, joka voitti Kemin sarjakuvapäivien pääpalkinnon (2003). Kuva sarjasta Biletet (Inviteret).

kinä suomalaisen sarjakuvan tämänhetkistä tilaa kohtaan. Tyyllinen osaaminen on meillä ollut jo vuosia vahvempaa kuin tarinankerronta. Minun makuuni esimerkiksi ruotsalaisen Li Österbergin seksuaalista heräilyä kuvaavat sarjat ovat aavistuksen naiiveja. Kuitenkin niistä löytyy selviä teemoja, kuten Anneli Furmarkiltakin. Suomessa on ehkä menty liiaksi tyylikkään piirroksen ehdoilla, jolloin tarina on jäänyt lapsipuolen asemaan.

Yli 1990-luvun Sarjakuvastin-pro-

jekti korosti tekijöiden omaa tyyliä mutta toi myös esiin esimerkiksi dramaturgi Outi Nyytäjän kurssilla juuri sitä, mikä sarjakuvissa on vaikeinta: hyvän tarinan tekemistä. Tulokset näkyivät neljässä Harto Hännisen ja Petri Kemppisen toimittamassa Sarjakuvastin-antologia-albumissa, jotka jalostivat monista lupaavista tekijöistä osaavia ammattilaisia.

Projektin alkulaukauksista on yli kymmenen vuotta. Ehkä olisi uuden Sarjakuvastimen aika.

Petteri Tikkanen pärjäsi kisoissa Kanerva -stripillään 1998.

Kemin sarjakuvakilpailun pääpalkinnon voittajat 1981–2005

1981 Harri Vaalio
 1982 Harri Vaalio, Ari Kutila (albumi: Ruusu)
 1983 Arto Nyyssönen (albumi: X-Dreams)
 1984 Anssi Rauhala (albumi: Taidetta taiteen vuoksi)
 1985 Ilpo Koskela (albumi: Vihaan sarjakuvia)
 1986 Hannu Mänttari & Johanna Sinisalo (albumi: Insayddzoucqin linna)
 1987 Ari Pirttisalo (albumi: Ihan kiva elämä)
 1988 Hannu Hirvonen (albumi: Oi kuu)
 1989 Ilpo Koskela, Jarmo Somermäki (albumi: Vihreä polkupyöräni)

1991 Tommi Hänninen (albumi: Kemi 10)
 1992 Pentti Nuortimo & Sari Luhtanen (albumi: Pieni Vampyyritarina)
 1993 Ville Pirinen (albumi: Viimeinen bus-si)
 1994 Joel Melasniemi (albumi: Kulohälytys koko maassa)
 1995 Marko Leinonen (albumi: Hitleri pöimii hilloja)
 1996 Kimmo Niiranen (albumi: Coitus interruptus)
 1997 Petteri Tikkanen (albumi: Outo äiti-puoli)
 1998 Petteri Tikkanen (albumi: Kanerva)
 1999 Jenni Rope (albumi: Lifti/Lift)

2000 Noora Federley & Ville Pirinen (albumi: Musta*Naamio/Fan*Tom)
 2001 Kati Kovács (albumi: Vuoteen omat - ja vieraat/Till sängs - eller ej!)
 2002 Mika Lietzen (albumi: Viimeinen kivi/Den sista stenen)
 2003 Jan Solheim, Tanska (albumi: Biletet/Inviteret)
 2004 Anneli Furmark, Ruotsi (albumi: Tissityttö/Bröstflickan)
 2005 Loka Kanarp, Ruotsi (albumi: Viimeinen juna / Sista tåget)